

LISTE OVER DEM SOM BETALTE
LEDING I TRONDHJEMS BY
I AARET 1548

EFTER KRISTOFER GALLES REGISTER

UTGIT OG FORSYNET MED INDLEDNING
OG ANMERKNINGER
AV
ALEXANDER BUGGE OG FREDRIK SCHEEL

DET KGL. NORSKE VIDENSKABERS SELSKABS SKRIFTER 1916. NR. 5

AKTIETRYKKERIET I TRONDHJEM
1917

INDLEDNING

AV
ALEXANDER BUGGE

Lensregnskaperne er den viktigste kilde til vort lands indre historie, særlig i tiden fra 1537 til indførelsen av enevælden i 1660. De er like viktige for byernes som for bygdernes historie. Ja vi kan vel si at de er endda viktigere for byerne end for bygderne. I bygderne paa landet er det de samme gaarder som aar efter aar opføres i mandtallene, saa det er vanskelig av lensregnskaperne at faa et billede av bebyggelsens historie. I livet ellers i bygderne gir de os bare en sjelden gang et indblik. Anderledes med byerne. Der skifter menneskene med tiderne som i et kaleidoskop; hver ny menneskealder gir os et nyt billede; nye mennesker, nye mænd som har naadd frem til magt og rikdom, nye erhverv som er kommet i forgrunden. Av alt dette gir lensregnskaperne os et ganske anderledes levende billede end av livet i bygderne. Det kommer sig mest av at paa landet er det gaardene som er skatteobjekter, i byerne er det menneskene selv. En mandtals- eller en ledingsliste fra en by fortæller os om alle skatteyderne fra de høieste til de laveste, og om deres liv og yrke. De fortæller om indflyttere og om gamle ætter, om handel og haandverk og om kvindernes liv, om kokkekoner og kloke koner og om offentlige kvinder. Toldregnskaperne fortæller om vort lands handel og skibsfart, og Nordfarerlisterne om seilasen paa Nordland og Finmarken. Lensregnskaperne er dog ikke blit stort benyttet av forskerne. ERNST SARS er en av de faa som har brukt dem. Regnskaperne fra førstningen av 1500-tallet, fra 1514 til 1536, og nogen faa regnskaper fra anden halvdel av aarhundredet er utgit av avdøde riksarkivar H. J. HUITFELDT-KAAS i »Norske Regnskaber og Jordebøger», men ellers er størstedelen av dette rike materiale endda utgit. Jeg har derfor trodd at det kunde ha sin betydning at utgi et par stykker derav, som vedrører Trondhjem og det nordlige Norge. Det ene er en del av Kristofer Galles Register for aar 1548. Stykket er velvilligst avskrevet av tidligere amanuensis i Riksarkivet, nu stiftsarkivar paa Hamar FREDRIK SCHEEL, som sammen med undertegnede har staat for utgivelsen.

Kristofer Galle tilhørte den norske stormandsæt Galle. Ætten hørte hjemme i Bohuslen og hadde sædegaarden Aaby ved fjorden som er opkaldt efter den, omtrent midt mellem Svinesund og Götaelven. Gaarden gik fra ætten Kane over til Gallerne efter 1531 og tilfaldt hr. Gaute Galle ved arven

etter Ottilia Kane. Hr. Gaute var søn av hr. Sven Galle, som var gift med Kristine Kane, næstsøskendebarn til den barnløse Ottilia Kane. Hr. Gaute hadde sønnen Kristofer, som var gift med Birgitte, en datter av den mægtige danske riksråd Klaus Bille, slotsherre paa Baahus; ved hjælp av dette indflydelsesrike svogerskap fik Kristofer Galle det store og indbringende Trondhjems eller Steinviksholms len, som han var forlenet med i aarene 1545—1552. Han døde i 1555. Enken levendda i 1613¹⁾.

Kristofer Galle hadde sit len «paa regnskap» og var derfor pligtig til hvert aar at avlægge regnskap over indtægter og utgifter. Et av disse regnskaper, for aaret 1548, er bevaret. Det er skrevet paa papir, indeholder 315 sider (ny paginering) folio, og er indbundet i skindbind. Paa forsiden er skrevet:

Anno domini MDXLVIII

Christofer galles Jntegtt paa Stenuigholm

Frann Michaelis oc thiill Michaelis anno....IiX²⁾

Michaelis eller Mikjalsmesse var 29. september. Regnskapet skulde altsaa gjælde indtægterne i Trondhjems len for tiden fra 29. sept. 1548 til 29. sept. 1549. Men det blev avleveret i Kjøbenhavn lørdagen næst efter Kristi Himmelfartsdag (d. e. 1ste juni 1549) eller et par dager i forveien. Regnskapet gjælder altsaa i virkeligheten for aaret 1548.

Regnskapet indeholder en hel del interessante oplysninger og vil, haaper jeg, engang bli trykt fuldstændig.

Jeg kan nævne at vi av s. 121 kan se at det endda bodde Finner eller Lapper i Finlierne i Snaasen. S. 121 indeholder:

Fynneskatt y fynneliidt wdij Sparboens leenn.

Oluff ioensszon b. II mordskindt.

End ein thember³⁾ XI graaskindt.

Under rubriken „peninge wpboret aff Capeller wthii Trondheims stiiigth” (s. 284) nævnes to kapeller som ellers er ukjendte: „Offuerdals capell ij Størdalen” og „glasøy capell ij Nomedalenn”. Hvor det første har ligget, vet jeg ikke. Noget stedsnavn Overdal kjendes, det jeg vet, ikke i Stjørdalen. Glasøy maa være Gladsøen, uttalt *gla'soia* i Flatanger. Det heter derom i Norske Gaardnavne, B. XV, Nordre Trondhjems Amt, 348: „Personn[avn] i Stedsn[avn] S. 90⁴⁾ formodes det, at der har været et ellers ukjendt Mandnavn Gla ðr, som i Gen. kunde være første Led i dette Navn ligesom i Glasøen i Edø og nogle flere Stedsnavne. En anden Forklaring har O. R. (d. e. Oluf Rygh) givet i en haandskrevne Notis, idet han formoder, at det er en S sammensætning af sam-

¹⁾ Jfr. L. Daae, Nogle Bidrag til Bohuslens Historie, Historisk Tidsskrift 3die Række, Bind IV, 162 f.; Norges historie fortalt for det norske folk IV, 72 (citeres senere som *Norgeshist.).

²⁾ Det sidste aarstal ulæselig, men skal uten tvil være 1549.

³⁾ Gl. norsk *timbr* betyr 40 stykker.

⁴⁾ D. e. O. Rygh, Gamle Personnavne i norske Stedsnavne.

me Art som F e g i n s b r e k k a ved Nidaros, saa at det kommer til at betyde: den glades Ø eller den Ø som man blir glad ved at komme til." Er denne tydning rigtig, gjætter jeg paa at det paa Gladsoy i hedensk tid stod en helligdom, som de sjøfarende søkte til, og at det saa i katolsk tid blev avløst av et kapel, som forsvandt efter mitten av 1500-tallet.

I. S. 9—12. Peer Goske, hovedsmand paa Kjøbenhavn slot, Mattiis Clauuesson och Peer Jenszonn, borgermester i Kjøbenhavn, utsteder [Kiøbenhaffnn loffuer dagen Nest effther vor herris hemelfarts dag Anno christj Mdxlix.] vidisse av brev fra rentemesteren Eskell Oxe tyll Lynxmosze, „quitans" til „Christofer galle, hoffuitzmand paa Stenuigholm" for regnskap av de len som ligger til Stenviksholm.

II. S. 17. Anno domini Mdxlix.

Kronnenns landskyld Bock aff alle the Leenn Som nu leege thiill Stenuigholms

Slott Primo aff Skougen och Wardallms lenn.

III. S. 37—51. Kronens ledingh aff Trondheims By.

IV. S. 53—114. Anno domini Mdxlviii. Kronnenns leding aff alle Stenuigholms leenn. Primo aff Slottenns Leenn. Størndallenn.

V. S. 113 indlagt lap, avrevet av et brevpapir. Det handler om et skib, som tilhører Adrian (d. e. Adrian Falkener, borgermester i Trondhjem?).

L. 1. . . . r Jeg ether for

„ 2. . . . huilke Jeg ganske

„ 3. . . . n thett godtz Som

„ 4. . . . y motthe Jeg Setthe

„ 5. . . . Styrmand Saa maa

„ 6. . . . a adrians skip och kan

„ 7. . . . Jeg ether medt Oluff

„ 8. . . . ell Som y skriffue meg

„ 9. . . . were till Ree och

„ 10. . . . i kerlig bønn

„ 11. . . . køffs tett will

„ 12. . . . medt ether .

VI. S. 115. Falcheleyer Liiggendiis wd hij Stenuigholms Leenn.

VII. S. 117. Skiiptold wpborenn wthij Trondheim.

VIII. S. 119. Hwalspeck fwndetth wthii Stenuigholms Leenn.

IX. S. 121. Anno domini Mdxlviii. Landuorde och fynne Skatt aff All Stenuigholms Leenn Primo aff Sparboens Leenn.

Derefter følger X. „Kronnenns Landuorde" (gl. norsk *landvarða* var navn paa en avgift som skulde betales eieren av hver fisker som hadde útróðr fra hans land eller jord).

XI. S. 133—233. Anno domini Mdxlix. Stiicteenns Landskyld Bock aff alle Stenuigholms leenn Primo aff Sparbo Leenn.

- XII. S. 234. Hualspeck slaaghenn wthii Stenvigholms Lenn.
 XIII. S. 235. Hiortewildbrad, som er slagett och skott paa kronens och Stiicthens øyer.
 XIV. S. 236. Lax Som er thaagenn wthij Stenuigholms lenn.
 XV. S. 237. Holms (d. e. Nidarholm klostres) landskyld aff Stenuigholms lenn.
 XVI. S. 257. Helliigszettherenns (d. e. Helgesæter klostres) landskyld Bock.
 XVII. S. 279. Cathedraticum aff Stenwiigholms Lenn.
 XVIII. S. 284. peninge wpboret aff Capeller wthii Trondheims stiigth.
 XIX. S. 285. Thiennde aff all Stenwigholms lenn.
 XX. S. 295. Kronnens Sakeffald aff alle Stenuigsholms lenn, først aff Trondheims By.

S. 37—51 indeholder „Kronens Ledingh aff Thronhjems By”. Ledingen var efterat Kristian III var blit konge i Norge, for en stor del gaat over til at bli en fast skat som blev utredet i rede penger. Yngvar Nielsen skriver om ledingskatten under Kristian III bl. a.: „I Baahus len anholdt almuen om at faa to aars udsættelse med at stille sit skib, og i det store Akershus len tilbød bønderne, hvis de kunde slippe for at stille de forlangte skibe, at betale en fast afgift, og tanken blev straks grebet. Kongen bestemte, at der skulde forhandles med dem om en saadan afgift. Denne blev ogsaa fastsat til en halv daler (eller dens værd) for hver mand, ligesom Oplandenes almue skulde betale samme afgift for sin tidligere udfareleding.”¹⁾ I Bergen var borgerne, da Fredrik II i 1559 kom paa tronen, — eller mulig for — blit forlikt med kongen om at betale en fast sum penger om aaret i leding. Det heter i et klagebrev fra Bergen av 1552²⁾: „Sameledis giffue wij eder: k: Mt: ydmigeligen tiilkiende, att wij fattige mend gaff eders naade: xl: marck Norsche tiil leding om aarit, oc same leding vdgick aff borgerne oc vdaff husene: Nu er ther mere end VII c: par huse affbrentt, saa att wij icke formaa att vdgiiffue same leding. Oc setter thet ther fore ind hoes eders k: Mt. sielff, hues eders naade ther vdj wille os forskone, thij thet er den største oc beste part af byen som affbrent er.” Til denne avgift svarer den leding som i 1548 blev opkrævet i Trondhjems by. Den synes dog, i modsætning til i Bergen, bare at ha været opkrævet av indbyggerne og ikke av husene. Ledingen er næppe som en fast personskat blit opkrævet paa denne maate for Kristian III's tid. Vi har fra aaret 1520—21 bevaret et skattemandtall for Trondhjem („Mandtall j Trondhiem”)³⁾, som vi siden skal komme tilbage til. Den skat som det her er tale om, er ikke leding.

¹⁾ Norges hist. IV, s. 56. Jfr. Norske Regnskaber og Jordebøger IV, s. 509.

²⁾ Diplomatarium Norwegicum (citeres som DN.) XIII n. 722 (s. 814).

³⁾ Norske Regnskaber og Jordebøger II, s. 145, 152.

Av det ovenfor nævnte brev til Fredrik II ser vi at Bergen i 1562 gav 40 mark norsk i leding. Ledingsskatten i Trondhjems by utgjorde derimot 44½ mark og 7½ skilling. Av dette kan vi dog ikke slutte noget om hvor stor Trondhjem var i forhold til Bergen, allermindst at de to byer var likestore. Andre sammenligninger viser at Bergen var meget folkerikere. Slutningen av Kristofer Galles register for Trondhjems by indeholder „Fatiig qwinners Leding”; det regnes her op 37 „fattige kvinder”, som har betalt skat. Fra Bergen kjender vi en liste over „fattige qwinder”, som betalte skat i 1521¹⁾. Tallet paa dem er 277, derav var dog nogen faa for fattige til at betale nogen skat. Nu var det selvsagt i en handelsby som Bergen forholdsvis mange flere enslige og løse kvinder end i Trondhjem. Men disse tal taler likevel tydelig om at Bergen maa ha hat flere ganger saa mange indbyggere som Trondhjem. Hvor mange indbyggere Trondhjem virkelig har hat i første halvdel av 1500-tallet, er det vanskelig efter de opgaver vi nu har, at si noget sikkert om. Dr. ARNOLD RÆSTAD sier i sit fortjenstfulde arbeide „Kongens strømme” (s. 94): „Trondhjem har paa erkebiskop Olavs tid neppe hat synderlig over 1000 indbyggere. Trondhjem var for en landsby at regne”. Som bevissted citerer han Zieglers „Scandia” (pg. 24) og dennes ord om Nidaros „nunc in vici formam redacta est», JACOB ZIEGLERS »Scandia« utkom første gang i 1532 og derpaa i 1536. Men det er som LUDVIG DAAE har vist, ingen spor til at Ziegler virkelig har gjestet Trondhjem eller i det hele de nordiske lande, og hans opplysninger om domkirken er feilagtige og misvisende.²⁾ Han kan derfor ikke brukes som kilde for folketallet i Trondhjem. Kristofer Galles register gir bare tallet paa de skatteydende indbyggere i Trondhjem. De er inndelt i tre klasser. Først kommer de egentlige skatteborgere. Deres tal er 224 — derav 21 kvinder —. Til denne klasse hørte de som hadde eget hus eller egen gaard i byen³⁾ eller leiet eller fæstet hus for sig (som Michell wdij Helliigszetther (Helgesæter ved Trondhjem). Derefter følger i registret „Husmendez Leding aff Trundhems By”. Til „husmænd” blev regnet de som ikke hadde eget hus, men leiet hos andre. Til „husmænd” regnedes saaledes „Biiørn y Erick Stendhuggers gard”; Eriick steinhogger nævnes selv tidligere i registret mellem første klasse av skatteyderne. Likesaa nævnes mellem „husmændene” „Henriick y Peers gard” og „Gwtthorm y Lasses gard”. Vi finder mellem dem navne som: Hustru Anne, Jacob skomaker, Torleff skomaker og Arne brygger. To „husmænd” betaler i 1548 dobbelt saa stor skat som vanlig. Disse er Pouell Hollennder, vel en rik indflyttet kjøpmand, og Niels Lauerszonn;

¹⁾ Norske Regnskaber og Jordebøger II, 617—632 ff.

²⁾ Historisk Tidsskrift 2 R. B. VI, 331 ff.

³⁾ Registret nævner Anne i Horn og Asser i Horn mellem første klasse av skatteyderne. Hvis Horn er navn paa en bygaard, maa de ha eiet eller leiet hver sin del av denne.

han kaldes ogsaa Niels Larensen (Laurissen) og var borgermester i Trondhjem¹⁾. Niels Eriickszonn som betalte 2 skilling i leding, regnes ogsaa mellem husmændene. Han nævnes alt i skattemandtallet av 1520 (—21) og var dengang nordfarer og seilet paa Haalotland eller Finmarken.²⁾ Grunden til at velstaaende mænd som han og Nils Lauritson regnes mellem husmændene, kan bare være at de ikke længer hadde sit eget hus, men — vel paa grund av alderen — bodde hos andre. Ledingsskatten var, ser vi, for dem av første klasse, 2 skilling om aaret, og for de andre 1 skilling. *Husmaðr* betyr paa gammelnorsk: I. en som bor til huse hos en anden, II. en som leier rum hos en husbonde i en by.³⁾ Det heter i Magnus Lagabøters Bylov (VI k. 7) om huseieren (*húsbóndi*): *husmenn sina alla þa sem hann byggir hus sin vinnufæra skal hann abyrgiast at þeir gange eigi at billingum* (»alle de arbeidsføre mænd, som han leier hus til, skal han staa inde for at de ikke gaar paa tiggeri»). I denne betydning maa „husmænd” forstås her i registeret. Det betegner folk som lever av sit arbeide, men leier hos andre. „Jøren y Graabrøder” har saaledes leiet hos „Lasse y Graabrøder”, d. e. Lasse som leiet Minoriternes tidligere kloster i Trondhjem. Tallet av „husmænd” er 106, derav 1 kvinde, Anna Marqwardtdotter. Hun var vistnok søster til Syver Markuorszonn, som nævnes i første klasse i registeret, og til Ener Marqualszon, som var lagrettesmand i Trondhjem i 1552, men merkelig nok ikke oppføres i registeret.⁴⁾

Tilslut som den tredje klasse kommer i registeret „Fatiig qwinners leding”. De betaler alle 1 skilling i leding. Mellem dem oppføres tilslut en person, som synes at være en mand, nemlig „Gróthnyding mand”. Hvorledes dette skal forklares, vet jeg ikke.

I Bergen utgjorde ogsaa, som for nævnt, de „fattige qwinder” en særskilt klasse av skatteyderne. Helt fattige kan de tiltrods for navnet ikke ha været. I Bergen i 1520 regnes bl. a. dertil en huseierske Anne Danske, som betalte 12 mark.⁵⁾ Mellem de «fattige kvinder» i Bergen nævnes en frille hos en prest⁶⁾ og flere særlig i Øvre Stræte, som synes at ha været offentlige kvinder. De „fattige kvinder” i Trondhjem har vistnok ogsaa ernæret sig paa forskjellig vis. En — Kloke Gierthrud — mulig ogsaa Jørenn Nykonst — mistænker jeg for at ha været en „klok kone”, som levet av at signe, mane, spaa o. l. En anden var kokkekone (Kock Kone). Offentlige kvinder har det vistnok ogsaa været mellem dem, f. eks. Mareth Franzos. Hendes tilnavn kommer vistnok av at hun hadde „franzoser”, d. e. den franske syke eller syfilis, som efter franskmændenes tog til

¹⁾ DN. XII n. 619 (s. 762), n. 628, XI n. 624.

²⁾ Norske Regnskaber og Jordebøger II, 152⁴

³⁾ Se Hertzberg, Glosser til Norges gamle love, B. V.

⁴⁾ DN. XI n. 680.

⁵⁾ Norske Regnskaber og Jordebøger II, 618 ^{6,8}.

⁶⁾ Sammesteds, 619²⁰.

Neapel i 1494 begyndte at brede sig over Europa. Tallet av „fattige kvinder” i Trondhjem i 1548 var 37.

Det samlede tal av skatteydere i Trondhjem i 1548 var saaledes 367. Vi kan sikkert regne at det i hver husholdning med barn og tjenere var mindst 6 (snarest 7) mennesker. 224 husholdninger, 106 „husmænd” og 37 „fattige kvinder” skulde tilsammen utgjøre omkring 1500 mennesker. Men dertil kommer geistligheden, adelen og de kongelige tjenestemænd og deres tjenere, som ikke er tat med i registeret, da de ikke betalte ledingsskat¹⁾, og endelig de soldater som den kongelige befalingsmand hadde i Trondhjem. Alt ialt skulde jeg derfor tro at det i 1548 har bodd henved 2000 mennesker i Trondhjem.

For aaret 1520—21 findes, som før nævnt, en lignende liste over skatteborgere i Trondhjem. Den er trykt i „Norske Regnskaber og Jordebøger” (II, s. 145—152) under overskriften „Mandtall i Trondhiem”. I denne liste er ikke tat med hverken „husmand” eller „fattige kvinder”. Nogen av skatteyderne kan dog ikke ha hat egen husholdning, f. eks. „Oluff Iensen j gamle Ion guldsmedz gard” (s. 151¹³⁾), „Niells Ellingzsen dreng” (s. 151²²⁾), „Jon Olsen hoss Asle” (s. 152⁶⁾) og „Erik Rolandsen husmand” (s. 149⁶⁾). Av den sidst nævnte indførsel, hvor Erik Rolandson uttrykkelig nævnes som „husmand”, kan vi slutte at skattemandtallet av 1520 i sin fortegnelse ogsaa har medtat „husmændene” eller dem som bodde i huset hos andre, men ernæret sig selvstændig. I mandtallet av 1520 er heller ikke geistligheten og dens tjenere, erkebiskopens sætesveiner og adelen og deres tjenere tat med, saa nær som lagmand Olav Vigfastson som med sin datter skatter 64 lod sølv og 16 mark (s. 145). Geistligheten og dens tjenerskap var uten tvil i katolsk tid langt talrikere end efterat reformationen var indført. Men likevel viser en sammenligning mellem mandtallet av 1520 og ledingslisten av 1548 at Trondhjem i disse aar er gaat frem i folketal. Mandtallet av 1520 har 183 skatteydere, derav 28 kvinder. En kunde næsten tro at dr. Ræstad har ret, at Trondhjem i 1520 bare har hat henved 1000 indbyggere; mere end 1500 kan det ialfald ikke ha været.

Denne vekst i folketal skyldes for en del at skibsfarten efter 1520 var tiltat. Erkebiskop Olav Engelbrektsson prøvet paany at bringe Nidaros i direkte handelsforbindelse med utlandet, særlig med Holland²⁾, men ogsaa med England (Newcastle³⁾) og Skotland (Leith).⁴⁾ Ogsaa med Danmark var det handelsforbindelse.⁵⁾ Likeledes kjøpte erkebiskopen fartoier, som han vel tænkte at sende i

¹⁾ Et par kvinder av lavadelen, som tituleres »hustru», er mulig opført i registeret, f. eks. Hustru Botteld,

²⁾ DN. XII n. 429.

³⁾ DN. VIII n. 648.

⁴⁾ DN. VIII n. 569.

⁵⁾ DN. VIII n. 569, IX n. 502.

skibsfart.¹⁾ Betydelig var dnne skibsfart endda ikke. I 1532 kom „2 smaa Hollender skip” til Trondhjem; i juni 1533 var det kommet 1 bojer fra Hoorn i Nordholland.²⁾ De tyske kjøpmænd i Bergen likte ikke dette, for fra gammel tid var det forbudt for utlændinger at seile nord for Bergen. De klaget i 1533 og paany i 1536 til hovedsmanden paa Bergenhus, Esge Bille. I oktober 1538 blev endog en skipper, Gert Holck, sat under tiltale av raadet i Hamburg, fordi han hadde seilet til Trondhjem.³⁾ Fredrik II gjentok ogsaa forbudet for utlændinger mot at seile nord for Bergen.⁴⁾ Om det nyttet noget, tør dog være tvilsomt. Ialfald ser det ut til at utlændinger nu, like ens som under skibsfartens blomstringstid i middelalderen — ned til omkr. 1310 — omgik forbudet ved at bosætte sig i Trondhjem. I mandtalslisten for 1520 nævnes 4 Jyder som borgere i Trondhjem; en Vendelbo (*Søffuerin Wendelbo*) var raadmand i 1535.⁵⁾ I 1548 er tallet av utlændinger vokset. Foruten raadmanden Severin Vendelbo nævnes 2 mænd fra Fyn (begge ved navn Jacob Fynnbo), 1 Hollænder (Pouell Hollender), 3 Skotlændere (Jogenn Skott, Hanns Skodtt og Oluff Skotte?) og 1 Sjællandsfarer (Seffuerin Siellandsfar). En Tysker som nævnes (Hendriick tysk) har derimot næppe været kjøpmand eller skipper, men er kommet til Trondhjem i tjeneste hos Olav Engelbrektsøn.⁶⁾ Det samme var visst ogsaa tilfældet med de to Skotter; derimot nævner registeret ikke Truls Jyde, som var raadmand i 1552.⁷⁾

Vigtigere for Trondhjems opkomst var det dog at borgerne her ved kongebrev av 9. juli 1455 fik frihet til at kjøpe og sælge tillands og tilvands overalt i Norge (*at forne wore borger y Thrundhiem... maa oc skala (!) fry oc whindrade kiøpa oc sælia till landt oc till watnn i kiøbstadernne oc lanndzbygd, j huor thenom lyster j wortt riige Norrige*).⁸⁾ Dog skulde den som vilde bruke dette fribrev, „att minsta væra borghara j Thrundthiem oc boo oc wæra ther wyntherenn offuer oc wæra welluilger till landzens varnn, hvor behouff kand giøris.”

Derved blev seilasen paa Nordland og Finmarken git fri.

Jeg skulde snarest tro at fribrevet av 1455 bare stadfæstet gammel sedvane.

Av Venetianeren Piero Quirinis skildring av sit forlis ved Røst og sin reise fra Lofoten i 1432, ser vi at ogsaa dengang, naar Vaage-

¹⁾ DN. VIII n. 569.

²⁾ DN. X n. 645 (s. 683). Se ogsaa A. Bugge, Nidaros's handel og skibsfart i middelalderen, s. 26 (i Festskrift udg. i Anledning af Trondhjems 900 Aars Jubilæum 1897).

³⁾ Se Ræstad, Kongens strømme, 92 f.; Hamburgische Chroniken, hg. v. Lappenberg, 87.

⁴⁾ Jfr. Norske Rigsregistranter I, 71 (1544

⁵⁾ Søffuerin Wendelbo, DN. IX n. 623, XI n. 624.

⁶⁾ Jeg tror at han er identisk med den Henrik Tysk som nævnes mellem erkebiskepøns mænd i 1537 (DN. XII n. 571, s. 708³).

⁷⁾ DN. XI n. 68,

⁸⁾ Norges gamle love, 2 række (1388—1604), andet bind I, s. 123.

flaaten seilet sydover, drog nogen av skibene til Trondhjem.¹⁾ Det at Nordlændinger seilet til Trondhjem istedenfor til Bergen var dog noget andet end at Trondhjemsborgere seilet til Nordland, og indgaar strengt tat ikke i fribrevet. Især har det vistnok ved dette været tænkt paa en opkjøpshandel i det smaa av kjøpmænd som opholdt sig i Nordland, efterat Vaageflaaten ved midsommers tid var seilet sydover.²⁾ Disse Trondhjemsborgere som om sommeren gjestet Nordland og kanske endda mere Finmarken med sine varer, kjøpte fisk og solgte kramvarer, var de saakaldte „utliggerne”, som ogsaa Peter Dass nævner i sin „Nordlands Trompet”.³⁾ — I et regnskap fra Bergens kongsgaard sommeren 1518 nævnes et par slike skib fra Trondhjem som kom med rødskjær og rundfisk fra Nordland til Bergen.⁴⁾ I regnskapet for Bergens kongsgaard for sommeren 1521 staaer: „Aff Trondhem aff theris fisk i tinde penge.” Under denne rubrik nævnes 1 kvinde og 3 mænd.⁵⁾ Flere av de mest velstaaende mænd i Trondhjem hørte til utliggerborgerne. Mellem dem kan i 1520 nævnes raadmanden Simon Sveinson (Swensen) og Helge Jemt (d. e. fra Jemtland).⁶⁾ Simon Sveinson nævnes merkelig nok ikke mellem skatteyderne i Trondhjem, men betalte i 1520 skat i Gryllefjord i Torsken.

Av noterne under ledingslisten i registeret vil vi se at en hel del av borgerne i Trondhjem i 1548 var nordfarere og utliggerne og seilet til fisket i Nordland og Finmarken eller til de nærmere fiskevær utenfor kysten av Romsdals amt. I løpet av aarhundredet vokste tallet av nordfarere stadig. I 1563 var de 41 i tal. Erik Hansen Schønnebøl fortæller 1591 i sin „Lofotens og Vesteraalens Beskriffuelse”: „Det tredie fiskeværd, som her er udi Vesteraalens, kaldes Langenes.... Her ligger om sommeren gandske mange Bergens borgere og Thrundhiems borgere med kiøbmandskab og udsalg, og saa meget gods, som hiid bliver ført, det gaar sin kos alt sammen for fisk.” Videre fortæller Schønnebøl: „Men om Sanct Margrethe tiid (20. juli), da er all mandt segellrede til Bergen, og de som hiemme ere, agter intet fisket mere, end som de kunde æde, fordi de kunde ikke forvare samme fisk for maddiker.....; men den fisk som de drager om sommeren, som de kunde ikke forvare for maddiker, den seller de Trundhiems borgere, som ligger her med kiøbmandskab, hvilke salter hannem straxen, en nat eller to, og tørker hannem siden paa bierget imod solen, saa at han bliver haard som et andet stykke træ, og paa denne fisk haver de en god fortjeneste....”⁷⁾ Paa den vis som Schønnebøl her skildrer det,

¹⁾ Norges land og folk, Nordlands amt, udg. ved A. Helland II, 886.

²⁾ Ræstad, Kongens strømme, 80.

³⁾ Udg. av A. E. Erichsen, med illustrationer av Holmboe, folkeutg., s. 7.

⁴⁾ Norske Regnskaber og Jordebøger (citeres i det følgende som N. R. J.) II, 116.

⁵⁾ N. R. J. II 565.

⁶⁾ N. R. J. 256, 651. Helli Jemt nævnes i mandtalslisten fra Trondhjem N. R. J. II 146²⁰.

⁷⁾ Historisk-topografiske Skrifter om Norge og norske Landsdele, udg. ved Gustav Storm, 198, 204.

har vistnok handelen like fra først været drevet av de trondhjemske utliggerere.

I det hele gir Kristofer Galles register indtrykket av at det i 1548 var mere skibsfart og handel i Trondhjem end i 1520. Foruten Søfren Vendelbo og Søfren Sjællandsfarer, som begge var kjøpmænd og skipper, og de utlændinger vi for har talt om, nævner registeret av 1548 to skipper, skipper Hans og skipper Gunder. Den sidste av disse nævnes ikke selv mellem skatteyderne, men bare Per, som var i tjeneste hos ham (*Per Huos skipper Gunder*). Grunden maa være at Gunnar skipper i 1548 var ute paa reis. Han var ellers en anset mand og nævnes i 1552 som raadmand.¹⁾ Det samme maa ha været tilfældet med Truls Jyde (*Truels Juthe*), der nævnes som borger i Trondhjem i 1539 og som raadmand i 1549 og 1552.²⁾ — Ogsaa Paul Hollender var, ser vi av skibstoldlisten, kjøpmænd og skipper. Det ser ut som om han har seilet til Holland med trælast. Skibstoldlisten nævner ogsaa 2 andre Trondhjemskipperere, som ikke opføres i ledingslisten, Peter Klauson og Gert Hollænder. Ledingslisten nævner videre 7 styrmænd og 3 baatsmænd.³⁾ I mandtallet av 1520 nævnes derimot ingen skipper og baatsmænd og bare 1 styrmænd.⁴⁾ Men at det ogsaa i 1520 fandtes skibe i Trondhjem, ser vi av at mandtallet nævner en skibsbygger (Jon skyffbygher).⁵⁾ Omtrent alle skibene tilhorte dog vel i 1520 erkebiskopen og presteskabet. Især drev erkebiskop Olav Engelbrektsøn, som før nævnt, ikke saa liten fredlig skibsfart, foruten at han under de urolige tider hadde flere skib med hærmænd ombord. Søfren Vendelbo og Søfren Sjællandsfarer stod begge i 1528 i tjeneste hos erkebiskopen.⁶⁾ Skipper Hans kaldes i et brev fra Vincents Lunge til erkebiskopen „skipper Hans eder strengheit skipper.”⁷⁾ — Han kapret, ser vi, et skib fra Leith, og den skotske konge klaget over dette. — Siden traadte skipper Hans, synes det, ut av erkebiskopens tjeneste og levet som utligger. Han nævnes i 1533 mellem andre mænd i Lofoten og Vesteraalen, som gav gaver til erkebiskopen til hans reise til herremøtet i Bud i Romsdal.⁸⁾ Vi ser av dette at alle de skipperere, som nævnes i registeret av 1548 — saa nær som Gunnar skipper —, fra først av har staat i tjeneste hos erkebiskopen. Men efter indførelsen av reformationen — mulig for — er de gaat over i privat virksomhet. Det samme er tilfældet med de to Skotlændere som opføres i registeret, Jogenn Skodtt og Hanns

¹⁾ DN. XI n. 680

²⁾ DN. XII n. 593, 628.

³⁾ I glossaret til „Norges gamle love“ 2. række bI, utg. av Taranger, oversættes *bøtsman* med „baadsmand“, *matros*. Det er ikke helt rigtig. Ordet er laant fra hollandsk og betyr „en som har opsigst med baatene“. Det var i regelen bare 1 baatsmand ombord paa hvert skib. (Cfr. Hansisches Urkundenbuch IV n. 607, 609, anm. 3).

⁴⁾ N. R. J. II 150²⁴ (Per Olsen styremænd).

⁵⁾ N. R. J. II 148²⁹.

⁶⁾ DN. VIII s. 593.

⁷⁾ DN. VIII s. 569 (n. 562).

⁸⁾ DN. X n. 670 (s. 724⁴).

Skoddt. De stod begge fra 1528 av i tjeneste hos erkebiskopen og reiste i dennes ærende, særlig i handelsforretninger, utenlands — til England og Skotland.¹⁾

De opadgaande tider for handel og skibsfart kan dog ikke ha været den eneste grund til at folkemængden i Trondhjem vokste mellem 1520 og 1548. Vi kan ogsaa i bygderne i Trøndelagen spore en lignende opgang. Folkemængden, som siden Svartedøden og især siden mitten av 1400-tallet hadde gaat tilbake, tar paany til at vokse, og ødegaarder begynder at ryddes og bygges. Vi kan i løpet av 1500- og 1600-tallet merke denne strømning rundt om i hele Norge, men tidligst Nordenfjelds. Alt i anden halvdel av 1400-tallet, paa en tid da netop de fleste gaarder længer sydpaa i landet — f. eks. i fjeldbygderne i Telemarken — blev lagt øde, begynder alt saa smaatt nyrydningen i Jemtland.²⁾ Dronning Dorothea gir i 1471 sin ombudsmand i Jemtland i opdrag at overdrage kronens „odhe jordher” til alle dem „som them vele vpbygja oc wprydie”.³⁾ Alt i 1470-aarene (fra 1473) tar nyrydningen i Jemtland fart og fortsætter like til efter mitten av 1500-tallet.⁴⁾ Denne nyrydning i Jemtland drives mest av bønder, men ogsaa av kronens tjenestemænd. Da Olav Bagge i 1493 overgav kongsgaarden i Jemtland til sin eftermand, fik han saaledes vidnesbyrd om at han havde „iorddhen vpryith ok ter aker giorth som ikke hadde varit i mang ar for honum ok iordhen mykit forbedtradh.”⁵⁾

Paa Nordmøre horer vi ogsaa om nyrydningsarbeide alt før 1500. Det heter i „Aslak Bolts Jordebog” (s. 124): „Notandum anno XCI^o (c: 1491) post purificationem bygde wj Asulffwe Asulffsyni then ødegard Aass i liggendis vppa Surendals skoghen nædhen fore Mosbrwn, at han bygge thet vpp swa mykit som er helfften ther vt, en kanukena aghe andra helfftena, hafuer han loffuadh at vppygga thet, oc skal han haffua then wr annath audhn som heiter Swinsaa, ther agher spitalen j vi marka lagh, bygde wy honom triggia arda maall fore vī øyre i tessa III aaren, oc sidhan giffuær han som skelligit er.” Svinsaa — øverst i Rane sogn i Surendalen — nævnes i 1590, men er nu forsvundet.⁶⁾ Aass er rimeligvis Aasen i Rannes; gaarden nævnes ellers først i 1643.⁷⁾ Om nyrydningen er blit av varighet, er derfor uvisst. — I selve Trøndelagen begyndte likeledes nyrydningsarbeidet saa smaatt alt i slutten av 1400-tallet. Fogden i Guldalen under 2. febr. 1489 en ødegaard (øe gorth) Bodal (i Budalen) til Krake Hauksson og hans barn, slik at han først om otte aar

¹⁾ DN. n. 584, 589, 600, 635 (s. 656).

²⁾ Jfr. A. Bugge, Hvorledes Vesttelemarken blev bygget, Norsk folkekultur II, 61 ff.

³⁾ DN. XIV n. 112.

⁴⁾ D. N. XIV n. 116, 118, 122 (1473—74), n. 276 (1520), n. 614 (1528), n. 660 (1529), n. 687 (1530), n. 822 (1545), n. 834 (1549), XV n. 611, 620, 644, 646, III n. 1141 (1535).

⁵⁾ DN. II n. 973. — Alt i 1374 horer vi forresten om at fogden i Jemtland bortbygsler 2 ødegaarder i Undersaaker, som „længe hafwer a øthe lighat” (DN. III n. 390).

⁶⁾ Norske Gaardnavne, B. XIII, Romsdals Amt, s. 420.

⁷⁾ Sammesteds, s. 415 (g. n. 38).

skal betale leding, men ingen landskyld¹⁾). Nyrydningen tok dog først fart i det Trondhjemske, efterat reformationen var blit indført og Kristian III var blit konge i Norge. 31. jan. 1540 skriver kongen i et aapent brev til alle bønder og kronens tjenerere i Trondhjems erkebiskopsdomme, at han har faat vite „att ther skall liggie mannge jordher ther offuer allt erchebiszcshopsdomett som skulle ware wbygthe och inghenn lanndskyld affgaar.”²⁾ Derfor tilbyr kongen dem som vil „wpthage och byggie szamme waare och kronannens och stichtens øde jordher”, at de og deres arvinger skal faa lov til at nyte og bruke disse mot de vanlige avgifter. I henhold til denne kongelige forordning, hvorved kong Kristian har „wndt oc giffuit allom theim som boendis ere ij Norgie y Trondhems stict oc theris arffuingom til euerdelig eignn all then øde marck, som the rydie oc biigge wille, som nw wnder fæfoedt ligger, oc skoug oppaa staar, oc ingen landskiiltdt affgaar”, i henhold dertil bygsler Kristofer Huitfeldt, hovedsmand paa Steinviksholm paa kronens vegner ødemarken Løvseter i Melhus sogn til Peter Bartsker, raadmand i Trondhjem (29. juni 1540).³⁾ 15. jan. 1541 tillater Kristofer Huitfeldt (lagmanden?) Olav Monsson at rydde, bygge og bruke for sig og sine arvinger *Smedestadt* (nu Smistad) paa Leinstranden. 28. sept. 1545 bortfæster hovedsmanden paa Steinviksholm „then øde marck som heder Twereg. . . . paa Wpstrinden” (nu Tvereggen i Strinden) til Erland Olson.⁴⁾ I anden halvdel av 1500-tallet blev saa en hel række ødegaarder rundt om i Trøndelagen — baade i Søndre og Nordre Trondhjems amt og helt op til det sydligste av Helgeland — ryddet og bygget.⁵⁾ De øvrige deler av Norge kommer smaaft om senn efter. Men sondenfjelds begynder egentlig nyrydning først for alvor mot slutten av 1500-tallet og tar ikke fart før efter 1600. Her er ikke stedet til at prøve at utrede hvad som kan være grunden til at opgangen og veksten i folketal tidligst viser sig i det Trondhjemske og i Jemtland. Jeg skal bare peke paa at nedgangen — økonomisk og i folketal — ogsaa viser sig tidligere her i det nordlige Norge end i det sydlige. Mot slutten av vikingetiden var Trøndelagen den gjæveste og folkerikeste del av Norge. Dette var uten tvil grunden til at Olav Tryggveson bygget Nidaros og gjorde denne by til hovedstad i sit rike. Endda paa 1100-tallet ser det ut som om Trøndelagen i rikdom overgik de andre deler av vort land. Jeg skal minde om stykket i Frostatingsloven (IX k. 9) „Om det som

¹⁾ DN. XI n. 257. Efter brevet skulde en nærmest tro at Bodal maatte ligge i Singaas; men der menes vistnok Budalen, som naboherredet Budalen har navn efter (Norske Gaardnavne XIV s. 336).

²⁾ DN. XI n. 654.

³⁾ DN. II n. 1185. Peter Bartskjær nævnes merkelig nok ikke i registeret av 1548, men derimot som raadmand i 1552 (*Petther Basker*). Han var vel fraværende. Mulig er det hans hustru, som nævnes i registeret under navnet »Bardskers Margreth«.

⁴⁾ DN. II n. 1144. Efterat Erland Olsen har ryddet gaarden, sælger han den atter i 1549 (DN. II n. 1150).

⁵⁾ Jeg holder paa med et arbeide om ødegaardenes historie, hvor jeg skal prøve nærmere at vise dette.

datter har i morsarv"; hverken vore andre gamle love eller de gamle danske og svenske love fra middelalderen, saa nær som Gotalagen fra Gotland, eier noget sidestykke til den opregning som loven her gir av indbo paa gaardene, vævnader, fint, farvet klæde, duntæpper, drikkekar av solv og smykker av solv, ja til og med av guld. Men mot slutten av 1200-tallet blir alt billedet et andet. Da staar det nordenfjeldske Norge i rikdom og folketal tilbake for det sondenfjeldske, særlig for Viken og Oplandene. Det heter sualedes i Hirdskraa: *en av þui att byggðir ero æigi sva fiolmænnar norðr i landit oc þar falla minni sæktir til.*¹⁾ I det sydøstlige Norge fortsættes nyrydningen av land helt ned til Haakon V's tid. De mange ødegaarder som nævnes i Aslak Bolts Jordebok, f. eks. paa Leinstranden (s. 59 [86]) og under Reinskloster (s. 124), synes derimot at være blit lagt ode alt i første halvdel av 1300-tallet.²⁾ Like ens var det vistnok i Jemtland.³⁾ Mulig har dette at nedgangen nordenfjelds begyndte tidligere end sondenfjelds, gjort sit til at opgangen her nord ogsaa viste sig før end i det sydlige Norge.

Paa hvad maate forholdet forklares, kan selvfølgelig være tvilssomt. Men ialfald er det interessant at se at indførelsen av reformationen ikke, som en skulde tro, har fort med sig nogen nedgang for erkebiskopsstaden, men at tvertimot folketallet i den følgende tid er vokset. Vi maa huske paa at erkebiskopen i handel og skibsfart var en overlegen konkurrent for byborgerne. Han var jo den største skibsreder i landet. Veksten i folketal mellem 1520 og 1548 skyldes særlig indflytning fra laddistrikterne. Mandtallet av 1520 opfører 3 Jemtlandinger (Helie Iemth, Erik Iemth og Symon Iemth),⁴⁾ 1 Svenske (Oluff Swenske)⁵⁾ og 2 Finner (Jens Fynne og Henrik Fynne).⁶⁾ Jeg gjætter paa at disse saakaldte Finner har været fra Finlierne i Snaasen. Ledingslisten av 1548 opfører 10 Jemtlandinger (Ioenn Iemph, Brod Iemph, Peer Iemph, Oluff Iemph, Øeffuendh Iemph, Iffuer Iemph, Peer Iemph, Anders Iemph, Joenn Iemph med Rødehor, Erick Iemph), 7 Helsingere — d. e. fra Helsingland i Sverige — (Biörn Helsingh, Øestenn Helsingh, Niels Helsingh, Ioenn Helsingh, Hanns Helsingghe, Anders Helsingngge, Ioenn Helsingg), 1 fra Ångermannland i Nordsverige (Peder Ångermann ?), 1 Svenske (Anders Swenske), 1 kvinde fra Herjedalen (Herdals Margrett), 4 fra Stjørdalen, som paa denne tid blit skrevet *Stördall* (Joenn Stördalingh, Peder stordaal, Lasse stordaall, Thord stordaall, 1 fra Solbu i Orkedalen eller fra Selbu (Oluff

¹⁾ Norges gamle Love II, s. 431²⁻³.

²⁾ Jfr. DN. II n. 362 (1361): domkapitlet i Nidaros borthygslar *audn vaart . . . sœm Jærlaleinar æitir* (nu Jellein paa Leinstranden).

³⁾ Om gaarden Enge i Brunflo heter det i 1535 at den »hadhe læghat fför ffä och ffäfoth well j ij^c år« (DN. II n. 1141). I 1374 borthygslar fogden i Jemtland 2 gaarder som »længe hafwer a øthe lighat« (DN. III n. 390).

⁴⁾ N. R. J. II 146, 147.

⁵⁾ Sammesteds, 148.

⁶⁾ Sammesteds, 149, 150.

Solbyggn). Desuten skulde en efter navnet tro at Peer Arwedtzsonn har været svensk. Mandsnavnet Arvid blev næppe brukt i Norge. Endvidere opfører registeret som skatteborgere i Trondhjem nogen mænd og kvinder, som jeg tror er opkaldt efter den gaard paa landet som de oprindeligt bodde paa. Jeg kan nævne Ingebretth paa Hooff. Nogen gaard ved navn Hof eller Hov (av gl. norsk *hof* „gudehov“) kjendes ikke i det gamle Trondhjem; navnet synes ogsaa litet passende paa en bygaard. Jeg formoder derfor at Ingebretth paa Hooff er den samme som den Engelbrett paa Hoff (d. e. Hove i Selbu) som nævnes i mandtallet av 1520.¹⁾ Ingelbret eller Engelbret er jo et sjeldent mandsnavn. Paa samme maate formoder jeg at Siigredt wdij Galtuigenn er fra Galtvik i Frosten.²⁾ Arne Sogesz Hustru har visnok tilnavnet Soge fra Sogge i Grytten eller Sogge i Surendalen i Romsdals amt.³⁾ Likesaa har kanske Kragge Engeborrhig sit tilnavn efter Kraag i Værdalen, som i 1520 skrives Kraghe.⁴⁾ Kwle Helghe har uten tvil navn efter Kuli i Edøy i Romsdals amt,⁵⁾ og Guronu y Kil efter Kil i Hegre.⁶⁾

I virkeligheten maa indflytningen ha været endda større. For flere personers vedkommende opfører registeret slet ikke at de ikke er født i Trondhjem, men indflyttet. Mellem første klasse av skatteydere — huseiere — opføres saaledes Jenns Biørnsonn. Han er uten tvil den samme som den „Jens Biørnsonn borghar i Trondhem“ som i 1556 erkjender at han av sine brodre Jon og Olav har faat alt det som tilkom ham for sin arv og odel i Ød (Mariby Sogn, Brunflo i Jemtland), tilsammen 93 mark; derfor overlater han dem den nævnte gaard.⁷⁾ En anden indflyttet Jemtlanding, som dog ikke nævnes hverken i mandtallet av 1520 eller i registeret av 1548; var raadmanden Jens Jenson; han lyser i 1535 at han har solgt en jordpart ved navn Hogremo i Myske sogn i Jemtland til Einar Jenson, sin bror.⁸⁾

Foruten de tidligere nævnte Hollændere, Tyskere, Skotter, Vendelboer og Fynboer opfører saaledes registeret 25 indflyttere (24 mænd og 1 kvinde), samt 6 (3 mænd og 3 kvinder) som sandsynligvis er indflyttet, tilsammen 31. Et ikke saa litet tal naar vi ser hen til det samlede antal skatteydere. Og indflytterne var, som nævnt, rimeligvis endda flere end vi kan slutte av registeret. Nogen er ikke engang nævnt i dette, vel fordi de ikke var i Trondhjem, da registeret blev opsat. Jeg kan nævne Truls Jyde (Troels Iude) som i 1549 maa ha været raadmand i Trondhjem.⁹⁾ Av indflytterne

¹⁾ N. R. J. II, 192.

²⁾ Derimot synes Horn (Asser y Horn) at være navn paa en gaard i Trondhjem. Mandtallet av 1520 opfører Erik j Horn (N. R. J. II, 140).

³⁾ Norske Gaardnavne, B. XIII, Romsdals Amt, 230, 414.

⁴⁾ Norske Gaardnavne, B. XV, Nordre Trondhjems Amt, 131, N. R. J. II, 205.

⁵⁾ Norske Gaardnavne, B. XIII, 462.

⁶⁾ Norske Gaardnavne, B. XV, 6.

⁷⁾ DN. XV n. 667.

⁸⁾ DN. XIV n. 735.

⁹⁾ DN. XII n. 628.

er, ser vi, forholdsvis faa kommet fra bygderne nær Trondhjem. De fleste er kommet fra Jemtland og fra Helsingland i Nordsverige. Vi har for nævnt at Jemtland i første halvdel av 1500-tallet maa ha været en landsdel i sterk fremgang. Det er ingen anden del av det gamle Norge som vi har saa mange brev fra, som handler om nyrydning av ødegaarder. Folkemængden har følgelig været i vekst og mange driftige unge mænd har søkt ut. Foruten til Trondhjem drog adskillige Jemter til Nordland og livnæret sig som fiskere, utligger og Nordlandsfarere. Andre bosatte sig paa fiskeværerne i Romsdals amt. Skattemandtallene fra 1520 nævner flere slike Jemter: Erik Jemt i Bratvær (i Edøy i Romsdals amt),¹⁾ Helge Jemt,²⁾ Jon Jemt i Bratvær³⁾ og Jon Jemt paa Ingøy i Finmarken,⁴⁾ Laurits Jemt paa Omgang i Tanen,⁵⁾ Per Jemt i Trumsen.⁶⁾ Rimeligvis er de kommet til Nordland fra Trondhjem og har hat sin egentlige bolig dér. Erik Jemt i Bratvær er vistnok identisk med den Erik Jemt som nævnes i mandtallet for Trondhjem 1520,⁷⁾ nordfareren Helge Jemt er identisk med Helge Jemt i Trondhjem,⁸⁾ Jon Jemt i Bratvær og Jon Jemt paa Ingøy er vel identiske med de to mænd av samme navn som nævnes i registeret for 1548 som borgere i Trondhjem, og Per Jemt i Trumsen med Trondhjemsborgeren Per Jemt i 1548.

Forholdene i Helsingland maa ha været omtrent som i Jemtland. Alt i 1520 var indvandringen til Norge fra Helsingland begyndt. Vi moter en Jon Helsing i Finlierne i Snaasen⁹⁾ og en Jon Helsing og en Oluff Helsing paa Ingø i Finmarken.¹⁰⁾ Erik Helsing, som er Nordfarer, eier endog gaard i Bergen.¹¹⁾ Jon Helsing paa Ingøy er vel den samme som den Jon Helsing, som i 1548 bodde i Trondhjem eller som Nordfareren Jon Helsing i 1563.¹²⁾ Ogsaa fra andre deler av det nordlige Sverige kom det folk til Nordland og til Trondhjem. Oluff Swenske, som nævnes i mandtallet for Trondhjem i 1520, er vistnok identisk med den Oluff Dallekarll (d. e. fra Dalarne), som ved samme tid betaler skat paa Vardø.¹³⁾ Mellem fiskere i Tufjord i Maasøy i Finmarken nævnes i 1520 Per Swenske og Niels Swenske.¹⁴⁾ Alle disse Svensker, som fra Trondhjem reiste til fisket i Nordland og Finmarken, viser at Trondhjems handel paa disse landsdeler alt i 1520 maa ha været temmelig stor og at

¹⁾ N. R. J. II, 64.

²⁾ Sammesteds, 256. Han betaler »utbotzskat».

³⁾ Sammesteds, 64.

⁴⁾ Sammesteds, 534.

⁵⁾ Sammesteds, 251.

⁶⁾ Sammesteds, 568, 643.

⁷⁾ Sammesteds, 147.

⁸⁾ Sammesteds, 146.

⁹⁾ Sammesteds, 239.

¹⁰⁾ Sammesteds, 244, 245.

¹¹⁾ Sammesteds, 93, 630.

¹²⁾ Se registeret av 1563. Jfr. ogsaa Hans Helsing, raadmand i Trondhjem 1552 DN. XI n. 686.

¹³⁾ N. R. J. II, 148, 253.

¹⁴⁾ Sammesteds, 243.

Trondhjemsborgere alt da seilet helt til Finmarken. Det maa dog ogsaa nævnes at en hel del unge mænd fra Sverige, Helsingland, Jemtland og Herjedalen i 1530-aarene tjente hos erkebiskop Olav, som holdt en formelig hær. I listen over erkebiskopens mænd i 1537 (DN. XII n. 570—571) møter vi 1 Finne, 1 fra Østerdalen (Østerdal), 3 fra Herjedalen (Herdall), 3 Jemter, 1 Helsing og 3 Svensker. Av andre aktstykker ser vi at tallet var endda større. Endel av disse er ogsaa blit boende i Trondhjem. I det hele gir dog indflytningen fra Jemtland og Helsingland os et godt billede av Trondhjems opkomst mellem 1520 og 1548.

Ikke mindre lærerikt er det at undersøke hvor mange haandverkere det henholdsvis var i Trondhjem i 1520 og i 1548. Mandtallet av 1520 har 1 glasmester, 1 grytestøper, 3 guldsmeder, 1 klinker, 2 kobberslagere, 2 kokker, 1 maler, 3 murmestere, 1 overskjærer, 1 sadelmaker, 2 skibsbyggere (1 skibsbygger og 1 skyffmandh?)¹⁾ 1 skinder, 1 snedker, 1 skriver, 6 skomakere, 5 skræddere, 2 stenhuggere, 1 stenlægger, 2 smeder og 4 tømmermænd. Ledingslisten av 1548 har 2 badskjærer og 1 overskjærer, 1 baker, 1 bokbinder, 1 *brogere* (*Michell Brogere*, d. e. mækler;²⁾ 1 brygger, 2 grytestøpere, 1 guldsmed, 1 kjører, 1 klokker, 2 kobberslagere, 2 kokker, 1 kræmmer, 2 murmestere, 2 pipere, 2 sadelmakere (og 1 sadelmakergaard), 1 sagemester, 1 sagemand, 8 skomakere, 1 skriver, 5 skræddere, 8 smeder, 2 stenhuggere, og 8 tømmermænd. I registeret av 1548 findes, ser vi, ingen glasmester, klinker, maler, skinder, skibsbygger, eller snedker, og bare 1 guldsmed. Derimot har registeret følgende sysler som ikke nævnes i mandtallet av 1520: badskjær, bokbinder, broker eller mækler, kræmmer, piker, og sagemester (sagemand), og tallet av skomakere, smeder og tømmermænd er vokset. Vi ser av dette at det især er de haandverk som levet av kirken og presteskabet, som det er gaat tilbake med. Det kan synes underlig at registeret av 1548 opfører en bokbinder (Casper Bogebindernn), mens mandtallet av 1520 ikke har nogen. Kaspar bokbinder var dog kommet til Trondhjem alt i erkebiskop Olav Engelbrektsøns tid. Erkebiskopen skriver i mars 1533 til Esge Bilde paa Bergenhus: „Kiere her Eske, for ethers scriffwelse och bonn skuld haffui wii raa mett Caspers bogebyndhers beste, saa wii haffue honnom tiilgiffuidt hwndrede mark som oss aff honnom war tiilldomptt.” Vi ser ogsaa av andre brev at Kaspar bokbinder blev brukt av adelen og stod i gunst hos den.³⁾ Jeg mistænker at erkebiskopens ugunst mot ham kom sig av at han (som indvandret Tysker?) heldet til reformationen. I det hele viste det sig jo at mange

¹⁾ Sammesteds, 152⁴.

²⁾ Jfr. Fritzner, Ordbog over det gamle norske Sprog I 177 (under *brakki*). Mækler heter paa gl. norsk *brakke* eller *brokunnæcedr* (av lat *brocarius*); hertil henfører ogsaa Fritzner tilnavnet *broker* paa *Beneke broker*, raadmand i Tunsberg 1442 (DN. II n. 749). Paa dansk vil *broker* eller *brokari* bli til *brogere*.

³⁾ DN. XI n. 630,

mellem erkebiskopens mænd — særlig av utlændinger og haandverkere —, da det kom til stykket, ikke blev ham tro, men gik over til det nye styre og den nye tro. I Münchenersamlingen i riksarkivet i Kristiania findes et halvark, som oprindeligen maa ha været mellem erkebiskop Olavs papirer og indeholder fortegnelse over endel baatmænd, som „dryue thet fforrederij i Trondem.¹⁾ Mellem disse, som altsaa har været forrædere mot erkebiskopen, er *Mester Hans barbeir*, uten tvil den samme som *Hans Badsker*, som nævnes i Kristofer Galles register. Naar ledingslisten av 1548 viser flere skatteydere end mandtallet av 1520, da kommer det ogsaa av at mange som oprindeligen var i tjeneste hos erkebiskopen, efter 1537 blev borgere i Trondhjem, giftet sig og fik hus. Tar jeg ikke altfor meget feil, har tallet paa disse været henved 25.

Endeligen opfører registeret endel kvinder som det gir titelen „hustru”. Saa kaldtes hustruer til adelsmænd, som ikke var ridere, og likesaa — efter reformationen — hustruerne til medlemmerne av domkapitlet og til sogneprester. Jeg har bare været istand til at identificere to av de „hustruer” som nævnes i registeret av 1548. *Hustru Barbraa* er den samme som Barbra Johansdatter Krukov, som var gift med kanniken hr. Jens Olavson Brat og ved denne tid bodde i Trondhjem.²⁾ *Hustru Botteld* var søster til kanniken hr. Siurd Peterson, sogneprest til Skogn; hun og hendes søster, hustru Marita, hadde i 1548 en sak med broren om deres arvegods i Nordfjord, Bjørnør og Odalen.³⁾ Naar derimot registeret opfører f. eks. „Liiden Haluordz Hustru”, da er det noget andet. Hustru er her ikke nogen hæderstitel; det er det bare naar det staa foran navnet. Muligen betyr det dog at manden lever, men er fraværende. Derimot vil f. eks. „Falentinus Margreth” si det samme som Margret, enke efter Falentin maler, som nævnes i mandtallet av 1520.⁴⁾

Til slutning maa det nævnes at registeret ikke opfører alle som var borgere i Trondhjem i 1548. Adrian Falkener, som var borgermester i Trondhjem og nævnes i brev av 24. nov. 1547, 9. jan. 1548 og 1555,⁵⁾ opføres saaledes ikke. Det samme er tilfældet med flere andre av de fremste borgere i byen. I forbindelse med listen over dem som betalte ledingsavgift i Trondhjem i aaret 1548, er avtrykket et litet stykke (s. 117), som har til overskrift: „Skiipsztold wpborenn wd hii Trondheim”. To av de skippere som der nævnes, kjendes ellers ikke. Pouell Hollender er den samme som vi før har talt om, og som synes at ha været den rikeste mand i Trondhjem.

I et brev av 30. mars 1552 (DN. XI n. 680) nævnes saaledes 14 raadsmænd og 9 lagrettesmænd i Trondhjem. Raadmændene er:

¹⁾ DN. XI n. 578.

²⁾ DN. XII n. 619. Baade Krukoverne og Bratterne tilhørte lavadelen.

³⁾ DN. XI n. 674.

⁴⁾ Norske Regnskaber og Jordebøger II, 148^r.

⁵⁾ DN. XII n. 619, XI n. 674, XII n. 656.

Symen Suenszon, Truls Juthe, Oluff Nielszon, Jens Jempp, Petther Basker, Jens Tommeszon, Hans Helsingh, Oluff Gudmundszon, Oluff Perszon Stenhugger, Asbiørn Iffuersszon, Oluff Enggen, Ener Lodenszon, Guothe Biørszon, Oluff Perszon. Lagrettesmændene er: Keell Kelszon, Skybber Gunnar, Ener Marqualszon, Ion Iffueszon, Oluff Jenszon, Berent Skreddern, Jens Smith, Lasse Siurdszon, Pouell Olszon y Salmagersgaarden. Av disse er det, som vi ser, mer end halyparten som ikke nævnes i registeret, vel fordi de var fraværende, da dette blev opsat. Simon Sveinson opføres jo, som før nævnt, heller ikke i mandtallet av 1520.¹⁾

Registeret opfører, som vi har hørt, heller ikke prester og kongelige tjenestemænd. Tiltrods derfor gir det os dog et levende billede av livet i Trondhjem ved mitten av 1500-tallet. Vi faar indtrykket av en by i fremgang, hvor reformationen hadde skapt nyt liv, nye fremtidsmuligheter.

Sproget i registeret er dansk, men med enkelte mindelser om at det er skrevet i Norge. Jeg kan nævne *Trondheims By*, *steinhogger*, *Øyrenn* og *beløper*, hvilket sidste er norsk uttale.

Skriften er tydelig og let at læse og bruker bare faa forkortninger. De viktigste er *son* som oftest er skrevet forkortet *sz*, og *pening* og *peninge* som er skrevet forkortet paa forskjellig vis og ganske ukonsekvent, likesom det i det hele efter den tids skik ikke er nogen faste regler for retskrivningen. Vi har derfor ikke fundet det nødvendig at bemerke forkortningerne og trykker konsekvent *pening*, ogsaa hvor ordet i manuskriptet maa oppløses *penning*, *peningh*, eller *peninge*. I listen betyr b „betaler” s „skilling”.

I anmerkninger nedenunder siden er trykt det som har kunnet findes om de personer og gaarder som nævnes. Sidetallene i manuskriptet er trykt i klammer i marginen. Overskriften er i manuskriptet ikke skrevet med væsentlig større bokstaver end den følgende tekst.

Alexander Bugge.

¹⁾ DN. XI o. 6740 ff

[s. 37.]

Anno Dni Mdxlvij.

Kronens Ledingh aff Trondheims By.

Gregers Inghwaldssonn ¹⁾	: b: 2 skilling pening
Oluff andersson y fynnegord ²⁾	: b: 2 skilling
Ioenn Muremesther	b 4 s
Hendriick tysk ³⁾	- 2 -
Amwnd Ioennssonn ⁴⁾	- 1 -
Soffren Wendelbo ⁵⁾	- 1 ¹ / ₂ march 2 s
Beintt bissmermother	- 2 s
Lasse karlssonn	- 2 -
Niels oluffsonn	- 2 -
Berenndth skredher ⁶⁾	- 4 -
Ioenn stordalingh	- 2 -
Ingebreth paa Hooff ⁷⁾	- 2 -
Pedher stordaal	- 1 -
Augustinus	- 2 -
Oluff peerssonn ⁸⁾	- 2 -
Szwend arffuedsson ⁹⁾	- 2 -
Falster gwldsmid ¹⁰⁾	- 2 -
Niels peerssonn	- 2 -
Anne y graffwenn	- 2 -
Biørnn Helsingh	- 2 -
Ioenn skredher ¹¹⁾	- 3 -
Syuer markuorsonn ¹²⁾	- 4 -
Hans styremand	- 6 -

Suma Lateris

Peninghe..... 4¹/₂ marek 7 s.

¹⁾ Søn av Inguold paa Hellizetter (Helgesæter) i 1520 (N.R.J. II, 153)?

²⁾ Jfr. N.R.J. II 146¹⁹, 148³⁶, hvor to av dette navn opføres som borgere i Trondhjem. En Finnegaard kjendes ellers ikke i Trondhjem, men derimot paa Bryggen i Bergen.

³⁾ Tidligere (1537) i tjeneste hos erkebiskop Olav Engelbrektsøn, DN. XII n. 571 (s. 708¹⁸).

⁴⁾ Den samme som Amund Jonsen i Grip fiskevær, N.R.J. II 69¹⁶? Eller snarere som Nordfareren Amund Jonnsenn i 1563?

⁵⁾ Oprindelig i tjeneste hos erkebiskop Olav Engelbrektsøn (DN. VIII, s. 598), i 1535 raadmand i Trondhjem (DN. XI n. 624).

⁶⁾ Lagrettesmand i 1552 (DN. XI n. 680).

⁷⁾ D. e. Hove i Selbu, jfr. fortalen s. XVI.

⁸⁾ Identisk med Oluff Perszen stenhugger, raadmand i 1552, DN. XI n. 680?

⁹⁾ Jfr. N.R.J. II, 148⁸.

¹⁰⁾ DN. XV, nr. 590.

¹¹⁾ Jfr. N.R.J. II, 149²⁸.

¹²⁾ Jfr. Ener Marqualszøn, lagrettesmand i 1552, DN. XI n. 680.

[s. 38.]	
Tosthenn berswendsonn ¹⁾	b 2 s pening
Øesthenn Helsing	- 3 -
Abbelwnn Pedher	- 2 -
Gwnner arnnesonn	- 2 -
Haagenn Helliigsonn	- 2 -
Niiehs Helsing	- 2 -
Gwnner Haldorssonn	- 2 -
Anders Ioennssonn ²⁾	- 4 -
Oluff Mathskaall ³⁾	- 2 -
Peer Nielssonn ⁴⁾	- 2 -
Niels andhersonn ⁵⁾	- 4 -
Oluff tymbermand ⁶⁾	- 2 -
Ioenn Iemph ⁷⁾	- 3 -
Oluff thorffyndsonn	- 2 -
Ioren offuersker ⁸⁾	- 2 -
Oluff Ioenssonn	- 3 -
Lasse Huass ⁹⁾	- 2 -
Pedher skreder	- 4 -
Oluff michelssonn	- 2 -
Anders Biornnsson	- 3 -
Brod Iemph ¹⁰⁾	- 2 -
Morthenn skomagher	- 2 -
Erick skomagher	- 2 -
Wlff ericksonn ¹¹⁾	- 2 -
Oluff Nielssonn ¹²⁾	- 1 -
Halstein tordssonn	- 2 -
Michiill Bagge	- 2 -
[s. 39.]	
Elin oluff aslagsens Hustru	- 2 -
Haluordtt Smedtt	- 3 -
Ioenn Baggher	- 2 -

¹⁾ Mulig søn av Bersvend Nielsen, N.R.J. II, 149¹⁴.

²⁾ Mandtallet av 1520 har en Anders Jonsen (N.R.J. II 151 l. 5 f. n.); en av samme navn var 1537 i tjeneste hos erkebiskop Olav, DN, XII s. 708¹⁰. Den samme som Nordfareren Anders Joenszenn i 1548?

³⁾ Samme som Oluff Maskalle i 1520 (N.R.J. II 147²⁰)? Samme navn og tilnavn forekommer ogsaa mellem husmændene (s. 9).

⁴⁾ Jfr. Peder Nilsen, 1537 hos erkeb. Olav (DN. XII n. 570) og Per Nilsen, Trondhjemsborger i 1520 (N.R.J. II 151¹⁸). Nordlandsfarer i 1521 (N.R.J. II, 569²¹)?

⁵⁾ Jfr. Niels Andersen, Nordfarer i 1521 (N.R.J. II 569 l. 4 f. n. 647²²) og DN. XII s. 709 l. 3 f. n. (1537 hos erkeb. Olav)?

⁶⁾ Jfr. DN. VIII n. 678 (1532 hos erkeb. Olav).

⁷⁾ Jfr. Jon Jemth, paa Bratvær i Edøy i 1520 (N.R.J. II 64 a)?

⁸⁾ Jfr. Mester Jorgen badskjær i Bergen 1520 (N.R.J. II 19).

⁹⁾ Raadmand i 1552 (DN. XI n. 680 (s. 782 l. 1 f. n.)). I 1520 med i fisket paa Grip (N.R.J. II 69 l. 4 f. n.)? Jfr. DN. XII s. 706 f., 708.

¹⁰⁾ Mandsnavnet Brud nævnes ofte i Jemtlandsbrev (se registret til DN. XIV) gl. norsk Broddr.

¹¹⁾ Neppé identisk med en av samme navn i Jemtland 1537 (DN. XIV n. 762)

¹²⁾ Raadmand i 1529, 1535 og 1552 (samme mand?), DN. IX n. 623, XI. n. 624, 680, i 1520 paa Grip fiskevær? (N.R.J. II 69⁷).

Jacob Fynnbo	b 2 s pening
Engebrett Thembermannnd	- 2 - »
Eriick Wnnyss	- 2 - »
Elanndtt kok	- 2 - »
Niels Barskiier	- 2 - »
Benct oluffsonn	- 2 - »
Hustrw Giierdtrudtt	- 1 - »
Iogenn Skodtt ¹⁾	- 6 - »
Hanns Skodtt ²⁾	- 4 - »
Gudtorms Karinn ³⁾	- 4 - »
Siuordtt Snedekernn	- 2 - »
Haluord Eriicksonn	- 3 - »
Thorre Iffuersonn	- 2 - »
Ioenn Oluffsonn ⁴⁾	- 2 - »
Steynn Styrmannndtt	- 2 - »
Arnne Sogess Hustrw ⁵⁾	- 2 - »
Arnne oluffsonn	- 2 - »
Ioenn Helssing ⁶⁾	- 2 - »
Sinuoldtt Annbiirnsson	- 2 - »
Michell Jockumsson	- 2 - »
Niels fiisker	- 2 - »
Brodtt Pederssonn ⁷⁾	- 2 - »

Sumarum Amborum laterum.

Pennig7¹/₂ marck 2 s.

[s. 40.]

Haluord Griissnn	b 2 schell. pening
Thomes Torckelsson ⁸⁾	- 2 - »
Tostenn oluffsonn	- 2 - »
Siigredtt wdij galtuigenn ⁹⁾	- 2 - »
Liidenn haluordz Hustrw	- 2 - »
Michell wdij Helliigsetther ¹⁰⁾	- 2 - »
Kragge Engeborriig ¹¹⁾	- 2 - »
Peer Iemp ¹²⁾	- 4 - »

¹⁾ Oprindelig i tjeneste hos erkebiskop Olav, DN. VIII n. 584 (Joen Skotte), 589 (s. 601 l. 1 f. n.), 600.

²⁾ Oprindelig i tjeneste hos erkeb. Olav, DN. VIII n. 635 (s. 656^a). Nordfarerskipper i 1563.

³⁾ Enke efter Guttorm Botolvsen (N.R.J. II, 147)?

⁴⁾ Jfr. Jon Olsen i Grip 1520 (N.R.J. II, 69 l. 9 f. n.) eller Jonn Olsenn, Nordfarer 1563.

⁵⁾ Jfr. indledningen, s. XVI.

⁶⁾ Finmarksfarer i 1520 (N.R.J. II, 2447).

⁷⁾ Fra Jemtland? Jfr. Peter Brodsson XIV n. 86, 693. To frænder?

⁸⁾ Jfr. N.R.J. 149 l. 7 f. n. (1520). Nævnes 1537 som borger i Trondhjem, DN. XII n. 574.

⁹⁾ Galtvik i Frosten, jfr. indledningen s. XVI.

¹⁰⁾ Helgesæter (Elset) ved Trondhjem.

¹¹⁾ D. e. Ingebjørg fra Kraag i Værdalen? Jfr. indledningen s. XVI.

¹²⁾ 1526 i tjeneste hos erkebiskop Olav, DN. X n. 514 (s. 495^a). Finmarksfarer i 1520 N.R.J. II, 568 l. 2 f. n. 643¹⁰). Identisk med Peder Jemth 1540 i Myske i Jemtland (DN. XVI n. 788)?

Gunder ioennsonn	b 4 s pening
Gunder Udii Krocknn ¹⁾	- 2 - »
Peer Skreddher	- 1 - »
Kordtt Skomager ²⁾	- 2 - »
Oluff Solbygnn	- 3 - »
Oluff Sagmesternn	- 3 - »
Gulle mantt	- 2 - »
Oluff Theiistedtt ³⁾	- 2 - »
Kiield Kiieldsonn ⁴⁾	- 4 - »
Annders ionnsson ⁵⁾	- 2 - »
Mortthenn Thembermandtt	- 2 - »
Liidenn Byrriig ⁶⁾	- 2 - »
Knudtt thembermandtt	- 1 - »
Byrge Maretth	- 2 - »
Oluff Iemptt ⁷⁾	- 2 - »
Hustru Karime	- 2 - »
ioenn tomesonn ⁸⁾	- 2 - »
Niels mattesonnn	- 2 - »
Lauerens Poelsson ⁹⁾	- 2 - »
Engeborg wdij Haluordzgod	- 2 - »
Niels nelsonn hustru	- 2 - »
[s. 41.]	
Casper Bogebindern ¹⁰⁾	B 6 -
Engebretth Siuordtzonn	- 2 - »
Berdor ionnsonn	- 2 - »
Oluff Pouelsson ¹¹⁾	- 2 - »
Oluff Iennsonn ¹²⁾	- 2 - »
Gregers wdij Korgenn ¹³⁾	- 2 - »
Mortthenn Ibiidem	- 2 - »
Arne Skomagerenn	- 2 - »
Siuordtt thembrmandtt ¹⁴⁾	- 2 - »
Kiieldtt Haluordzonn	- 2 - »
Eriick Haluordzonn	- 2 - »
Tordtt Fingernodt	- 2 - »
Lasse Thorphinsson	B 2 s
Oluff Iogennsson	- 2 - »

¹⁾ Identisk med Gunder Krogh (N.R.J. II, 146°). og Gunner Krok. raadmand i Trondhjem 1522 (DN. XIV n. 285)?

²⁾ N.R.J. II, 147).

³⁾ Identisk med Oluff Teisthe hos erkebiskop Olav 1537 (DN. XII, 708¹⁴)?

⁴⁾ Raadmand, DN. XI n. 680 (Keel Kelszon, s. 782 l. 2 f. n.).

⁵⁾ Jfr. DN. XII, s. 708¹⁰ og N.R.J. II, 151 l. 5 f. n.

⁶⁾ Jfr. DN. XII s. 632, 709².

⁷⁾ I 1537 hos erkeb. Olav, DN. XII, s. 709 l. 1 f. n.

⁸⁾ DN. XV nr. 590.

⁹⁾ NRJ. II, 150¹².

¹⁰⁾ DN. XI n. 630, XII s. 653.

¹¹⁾ Identisk med skipper Oluff Poelssenn, nordfarer i 1563?

¹²⁾ Jfr. N.R.J. II, 147 l. 1 f. n. 7 (Oluff Jensens gaard)?

¹³⁾ Gaard i Trondhjem.

¹⁴⁾ N.R.J. II, 146, l. 4 f. n.

Hanns Helsingghe ¹⁾	b 3 1/2 s pening
Hustru Botteld ²⁾	▪ 2 s »
fendriick Kock	- 2 - »
Oluff Amundtzonn	- 2 - »
Dirriick hos pouell Sadelmagr ³⁾	- 2 - »
Mattiis Ioennsonn	- 3 - »
Ostenn Ibiidem	- 3 - »
Laueris Annderssonn	- 2 - »
Anders Swennske ⁴⁾	- 3 - »
Annders Helssynngge	- 5 - »
Pouell wdii Sadelmagrgord ⁵⁾	- 2 - »
Seffuerin Siellandsfar ⁶⁾	- 2 - »
Oluff Annderssonn ⁷⁾	- 2 - »

Suma Amborum laterum.

Peninge 8 marck 1/2 s.

[s. 42.]

Engebrect Styrmands ⁸⁾	b 3 s schell. pening
Iffuer Siuordtzonn	- 2 - pening
Oluff Kock	- 2 - »
Michell Brogere	- 2 - »
Storre Biornn	- 2 - »
Siuordtt andersonn	- 2 - »
Oluff Iennsonn ⁹⁾	- 3 - »
Iffuer paa lyckenn	- 2 - »
Ienns oluffzonn	- 2 - »
Oluff Morthennsson	- 2 - »
Hafftord ¹⁰⁾	- 2 - »
Niels Ingelbrettsonn ¹¹⁾	- 2 - »
Morthenn eriicksonn	- 2 - »
Thomes oesthensonn ¹²⁾	- 2 - »
Arne syffwerdtsonn	- 2 - »
Kersthen Soren hastemson ¹³⁾	- 2 - »

¹⁾ I tjeneste hos erkeb. Olav, benyttet som sendebnd. DN. VIII s. 593, X n. 687 s. 748 l. 3 f. n.), XIII s. 681¹²⁻¹³, raadmand i Trondhjem 1552 (DN. XI n. 680).

²⁾ Jfr. DN. XI n. 674 (1548), forlik mellem kanniken hr. Siurd Pedersen i Skogn og hans søstre, »hederlig qvinner Hustru Marita paa Loffoyen (Levoy) och hustru Botelda Pedersdottra« om deres arvegods i Nordfjord, Bjørnør og Odalen.

³⁾ Se anm. 5 om Pouell Sadelmager. Ditrick er mulig identisk med Dirick Mogenssenn som i 1563 var skipper og Nordfarer.

⁴⁾ Oprindelig i tjeneste hos erkebiskop Olav (DN. XII s. 709), foged i Orkedalen ved 1550? (DN. XII n. 681).

⁵⁾ Identisk med Pouell Salmager (DN. n. 722, 1567) og Pouell Olsson y Salmagersgaarden, lagrettesmand 1552 (DN. XI n. 680, s. 183). Nordfarer i 1563.

⁶⁾ Opr. i tjeneste hos erkebiskop Olav (DN. VIII s. 593, XII s. 709).

⁷⁾ Likesaa (DN. IX s. 743, 745, 747, 766. 775).

⁸⁾ Samme som skipper Engelbrigt, i tjeneste hos erkebiskop Olav 1535 (DN. XII n. 564 (s. 696)?

⁹⁾ Raadmand, DN. XI n. 782, gaardeier i 1520 (NRJ. II, 147).

¹⁰⁾ Oprindelig i tjeneste hos erkebiskop Olav DN. XII, s. 709¹⁰.

¹¹⁾ Raadmand, DN. VIII s. 737, IX n. 623, XI n. 624.

¹²⁾ Identisk med nordfarerskipper Thomis Thorckilsenn i 1563?

¹³⁾ Jfr. Jorgen Halstensen, NRJ. II, 148⁹.

Karenn Madzdotther	b 2 s pening
Hans oluffzonn	- 2 - »
Poffuell styremand	- 2 - »
Herbyørnn	- 2 - »
Gwronn y Kiil ¹⁾	- 2 - »
Peer peersonn	- 2 - »
Sewald	- 2 - »
Hustru Sziiriidth	- 1 marck pening
Ienns biørnsonn ²⁾	- 2 s pening
Lasse oluffzonn	- 2 - »
Claffues Ienssonn	- 2 - »
Bardskers Margretth ³⁾	- 4 - »
Peer peerssonn	- 3 - »
Ienns Henricksonn	- 2 - »
[s. 43.]	-
Øeffuendh Iempth	- 2 - »
Niels peersonn ⁴⁾	- 2 - »
Szmedtz guronn	- 2 - »
Syffuerdth olufzonn ⁵⁾	- 2 - »
Iacob fyndboo	- 2 - »
Peer arwedtzonn	- 2 - »
Iffuer Iempth	- 2 - »
Suendh thomessonn	- 2 - »
Ienns Smedh	- 3 - »
Tyord bodzmand	- 2 - »
Claffues Biireth	- 2 - »
Arne Kaaresonn ⁶⁾	- 2 - »
Eriick steinhogger	- 2 - »
Peer andersons Hustru ⁷⁾	- 2 - »
Øesthenn ibidem	- 1 - »
Alff oluffzonn	- 2 - »
Hoeck	- 2 - »
Peer Iempth ⁸⁾	- 2 - »
Eriick andherssonn	- 2 - »
Thord grijss	- 2 - »
Anders koperslager	- 3 - »
Skiiper Hanns ⁹⁾	- 4 - »
Helghe	- 2 - »
Haldor ¹⁰⁾	- 2 - »

¹⁾ D. e. Kål i Hegre (jfr. indledningen s. XVI)?

²⁾ Jemtlanding, jfr. DN, XV n. 667.

³⁾ Hustru til den fraværende raadmand Peter Bartskjær (se indl. s. XIV anm. 3?)

⁴⁾ Jfr. NRJ. II, 648, eller DN. XII s. 719⁹⁰

⁵⁾ Finmarksfarer (DN. IX n. 625), NRJ. II, 651, i Trondhjem 1520, NRJ. II, 146¹².

⁶⁾ I 1557 paa Gildeborg paa Ytterøen? Jfr. DN. XII n. 665.

⁷⁾ Enke efter en Finmarksfarer (NRJ. II¹³⁰)?

⁸⁾ I tjeneste hos erkeb. Olav (DN. X s. 495⁹) og Finmarksfarer i 1521? (NRJ. II, 568, 643).

⁹⁾ Oprindelig skipper hos erkeb. Olav (DN. VIII s. 569), siden Nordfarer? (DN. X s. 724⁴).

¹⁰⁾ Jfr. Store Haldors jagt, mellem Nordfarerskibene fra Trondhjem i 1548.

Hanns piiper ¹⁾	b 2 s pening
Lasse y graabroder ²⁾	- 2 - »
Niels y kloekergord	- 2 - »
Amund thordsenn	- 2 - »
Ioenn Smed	- 3 - »

Summa Amborum Laterum

Peninghe.....9¹/₂ Mark 5 s

[s. 44.]

Baard styremand ³⁾	b 2 s pening
Anne y Hornn ⁴⁾	- 2 - »
Tronnd steinhogger	- 2 - »
Ioenn skomaagher ⁵⁾	- 2 - »
Iffuer paa Lyckenn	- 2 - »
Eyleiff Smed ⁶⁾	- 3 - »
Hans Ioennsonn	- 2 - »
Eriick koperslagher	- 2 - »
Hustru Maghnild	- 2 - »
Oluff kjorer	- 2 - »
Peer themmermand ⁷⁾	- 2 - »
Hustruu Groo	- 2 - »
Asser y Hornn ⁴⁾	- 2 - »
Kwle Helghe ⁸⁾	- 2 - »
Oudhen paa oyrenn ⁹⁾	- 2 - »
Thord piipers Hustru	- 2 - »
Syffuerd Kaaressonn	- 2 - »
Hans grytthestoper	- 2 - »
Eriick grytthestoper	- 2 - »
Symon styremand	- 2 - »
Hustru Barbraa	- 6 - »
Anders Iemph	- 2 - »
Symon styremand	- 2 - »
Hans Badsker ¹⁰⁾	- 2 - »
Falentinus Margreth ¹¹⁾	- 2 - »
Biørn y stormborgh ¹²⁾	- 2 - »
Lasse stordaall	- 2 - »

¹⁾ 1528 i tjeneste hos erkebiskop Olav (DN. VIII s. 594⁸⁾).²⁾ D. e. Lasse i Minoriternes tidligere kloster.³⁾ Nordfarer i 1563, identisk med Bord Laurithssen ?⁴⁾ Horn synes at være et gaardnavn i Trondhjem, jfr. NRJ. II, 149.⁵⁾ 1537 i tjeneste hos erkebiskop Olav (DN. XII s. 708).⁶⁾ Likesaa DN. XII s. 705 l. 12 f. n.⁷⁾ Faar 1550 betaling for reparationsarbeide paa Domkirken. (DN. XV nr. 590).⁸⁾ Kule, d. e. Kuli i Edøy, jfr. indledn. s. XVI.⁹⁾ D. e. Øren i Trondhjem, jfr. NRJ. II 150!¹⁰⁾ D. e. Mester Hans barbeir, i tjeneste hos erkebiskop Olav 1537 (DN. XII n. 573).¹¹⁾ Enke efter Ffaletyn malere, NRJ. II, 148⁷⁾.¹²⁾ Stormborg, ukjendt sted i eller ved Trondhjem.

Gwleck skomagher	b 2 s pening
Beintth sallemagher	- 2 - »
Amwnd styremand	- 2 - »
Asser Alssonn	- 2 - »
[s. 45.]	
Gregorius Hues Suartebrødt ¹⁾	- 2 - »
Ioenn Bersuennndzonn ²⁾	- 2 - »
Ioenn iempt med Rødehor ³⁾	- 2 - »
Symem fogelhustru	- 2 - »
Gudlock Enner smedz Hustru	- 2 - »
Peder Angermannnd	- 2 - »
Elling Bosmandtt	- 2 - »
Lasse moennsons giiertrudtt ⁴⁾	- 2 - »
Ioenn Haackennssonn	- 2 - »
Ioenn Helssinn ⁵⁾	- 2 - »
Hustrw Anne	- 2 - »
Peer Huos skiippr gunder ⁶⁾	- 1 - »
Peer Bosmandtt	- 2 - »

Hussmennds Leding aff Thrundhems By.

Biiorn y Erick Stendhugers gord ⁷⁾	b 1 schelling pening
Oluff Sneiderkerenn	- 1 s pening
Pouell Hollennder	- 4 - »
Anders y oluff Ericksons gord ⁸⁾	- 1 - »
Lauers Syuordzonn	- 1 - »
Niels Lauerssonn ⁹⁾	- 4 - »
Niels Eriickzonn ¹⁰⁾	- 2 - »
Myckell Oluffzonn	- 1 - »

Suma Amborum Latt

Penninghe 6^{1/2} mark 3 s

[s. 46.]

Peer Ellingssonn	b 1 s pening
Iffuer Ingebretthsonn	- 1 - »
Oluff Fyndzell	- 2 - »
Niels olufzonn	- 1 - »
Gwnner eriicksonn	- 1 - »

¹⁾ D. e. Svartebrødrenes eller Dominikanernes tidligere konvent.

²⁾ Søn av Bersvend Nielsen, NRJ. II 149¹⁴?

³⁾ Jfr. NRJ. II, 64⁸, Nordfarer?

⁴⁾ Enke efter Lasse Magensen, NRJ. II, 148⁶.

⁵⁾ Nordfarer, jfr. NRJ. II, 244⁷.

⁶⁾ Raadmand i 1552, DN. XI n. 680.

⁷⁾ Jfr. Eriik steinhogger ovenfor.

⁸⁾ Jfr. NRJ. II, 147⁴.

⁹⁾ Borgermester (før raadmand), DN. VIII n. 673, XII s. 762, 771.

¹⁰⁾ Tidligere Nordfarer, NRJ. II, 152¹⁴.

Arne oluffzonn	b 1 s pening
Hesbernn	- 1 - »
Ioenn kremer	- 1 - »
Hanns screder	- 1 - »
Halffuard poelssonn	- 1 - »
Aslack	- 1 - »
Peer Ioennsonn	- 1 - »
Oluff syffuerdsonn	- 1 - »
Morthenn oluffzonn	- 1 - »
Arne oluffzonn	- 1 - »
Oluff mathscalle ¹⁾	- 1 - »
Oluff Hermansson	- 1 - »
Oluff Nielsonn	- 1 - »
Biørnn gudmundzonn	- 1 - »
Thord stordaall	- 1 - »
Oluff Haluardsonn	- 1 - »
Ioenn thoresonn	- 1 - »
Niels tosthensonn	- 1 - »
Wellom hermandsonn	- 1 - »
Peer Reyeswend	- 1 - »
Ioenn Marqwarsonn	- 1 - »
Beintt haluardsonn	- 1 - »
Lasse bangh	- 1 - »
Lasse thruels Broder ²⁾	- 1 - »
Iørghen Nielsonn	- 1 - »
Wetherlem	- 1 - »
[s. 47.]	
Anders amwndsonn	- 1 - »
Hustru Anne	- 1 - »
Thord ibidem	- 1 - »
Ioenn peersonn	- 1 - »
Ingebrett swendsonn	- 1 - »
Eriick Bliix	- 1 - »
Thomes Ioennsonn	- 1 - »
Erick Iempth	- 1 - »
Ioenn arnesonn	- 1 - »
Frederiick	- 1 - »
Oluff Lodensonn	- 1 - »
Oluff andersonn	- 1 - »
Oluff Ingebrettsonn	- 2 - »
Eskell	- 1 - »
Ediis thordsonn	- 1 - »
Oluff thordsonn	- 1 - »

¹⁾ Samme navn findes ogsaa for paa listen. Se ogsaa DN. XV. 590 (1550).

²⁾ Bror til Trulss stenlegger, NRJ. II, 149²?

Niels Ingwaldsonn	b 1 s pening
Peer Moensonn	- 1 - »
Iacob skomagher	- 1 - »
Szymonn sagemend	- 1 - »
Torleff scriifuere	- 1 - »
Anders peerssonn	- 1 - »
Swortt Hermandsonn	- 1 - »
Arne Bryggere	- 1 - »
Iens Bondessonn	- 1 - »
Ingebrett Ioensonn	- 1 - »
Henriick y peers gard	- 1 - »
Gwnner einer smedts maag	- 1 - »

Suma Amborum Laterum

Peninghe.....3¹/₂ Mark 5 s

[s. 48.]

Gamle Eriick	b 1 s pening
Syffuerd Hane	- 1 - »
Gwthorm y Lasses gord ¹)	- 1 - »
Ioren y graabroder	- 1 -
Peer oluffzonn	- 1 -
Wincentius oluffzon	- 1 -
Oluff ansiornsson	- 1 -
Morthen oluffzonn	- 1 -
Clemetth Ingebretsonn	- 1 -
Peer Hanssonn	- 1 -
Ingebrett Haluardzonn	- 1 -
Henrick poffuelsonn	- 1 -
Oesthenn Nielsonn	- 1 -
Iffuer Reimaldsonn	- 1 -
Erlend oluffzonn	- 1 -
Lucas	- 1 -
Christopher Kielsenn	- 1 -
Ioenn asmundzonn	- 2 -
Oluff hanssonn	- 1 -
Iens Haagensonn	- 1 -
Erick tymbermand	- 1 -
Wiillem Korthsonn	- 1 -
Thord thomesonn	- 1 -
Endrett sagemesther	- 1 -
Staae	- 1 -
Ioenn Iacobsonn	- 1 -
Hermand hos andres Ionson ²)	- 1 -
Peer moensonn	- 1 -

1) Jfr. Lasse Moenson tidligere paa listen.

2) Andres Jonsson er identisk med Nordfareren Annders Jonnsenn i 1563?

Kiiell	b 1 s
[s. 49.]	
Oluff skotthe	- 1 - pening
Øeffwend Klocker	- 1 - »
Erick fisker	- 1 - »
Peer oluffzonn	- 1 - »
Swend Mwrimesther	- 2 -
Gwdmwnd byornsonn	- 1 -
Melchior	- 1 -
Asgouth Ionsonn	- 1 -
Anne marqwardtzdotter ¹⁾	- 1 -
Store Niels	- 1 -

Fatiig qwinners Leding.

Elyn eleffzdotther	b 1 s
Kaarin Iffuersdotther	- 1 -
Ragnilde	- 2 -
Dorethe	- 1 -
Anne groen engeland	- 1 -
Biiirith	- 1 -
Syriidh Haluardzdotther	- 1 -
Amphriid	- 1 -
Ioren Nykonst	- 1 -
Eline	- 1 -
Sonniffue sankerer	- 1 -
Herdals Margrett	- 1 -

Suma Amborum Laterum

Peninghe 3 mark 6 s

[s. 50.]

Gyriid gunildz	b 1 s pening
Torgardz Margreth	- 1 - »
Kaarynn Fyche	- 1 - »
Szyriidh	- 1 -
Atthiilie	- 1 -
Byrethe	- 1 -
Aase	- 1 -
Grydth	- 1 -
Ioren Baardtzdotther	- 1 -
Kaarenn	- 1 -
Gerthrud	- 1 -
Kloke gierthrud	- 1 -
Karin	- 1 -

¹⁾ Søster til Ener Marqualszon, lagrettesmand i 1552, DN. XI n. 680 (s. 782 l, 1 f n.)?

Ranney	b 1 s
Anne Ierpe	- 1 -
Kock Kone	- 1 -
Synnøffue	- 1 -
Biirethh	- 1 -
Mereth blaholck	- 1 -
Mareth fransos	- 1 -
Anne	- 1 -
Mareth	- 1 -
Anne	- 1 -
Karenn	- 1 -
Elenn	- 1 -
[s. 51.]	
Kaarenn	- 1 - pening
Grothnydings mand ¹⁾	- 1 - »

Suma Amborum Laterum

Peninghe.....1¹/₂ Mark 3 s

Sumarum paa all forscriiffne Kronens Ledingh
aff Trondheims By Beløper

Peninghe 44¹/₂ mark 7¹/₂ s

¹⁾ Der er muligvis tale om en „gridnidingr“, d. e. en som har brutt forlik.

[s. 117]

Skiipsstold wpborenn wdhi Trondheim.

Item pether Clawssonn for Restants y fiord paa 2 stycker amsterdamsk B	7 daler
Item gherdt Hollender for ein Reiise B	{ 11 daaler 1 ortth } och 4 s. pening
Item pether Clausson for 2 Reiiser y aar B	2 stykker Leiidsk
Item pouell Hollender for ein Reiise effther stenger och spiirer Halff told B.	8 daler

Summa La(teris) et Sumarum

Daaler — 26 och 1 ortt
 Peninger — 4 s.
 Leiidsk¹⁾ — 2 stycker.

¹⁾ d. e. klæde fra Leyden i Holland, hvor det paa 1500-tallet var store klædesvæverier,

Christopher Galles register

[s. 295]

Anno domini 1549

Kronnens Sakeffald aff alle Stenuigholms Lenn.
Først aff Trondheims By.

Knudth olssonn for thry oxehamers hugh	b 6 daaler
Bardor y Sselebuu for eth Liith kniffstingh	- 1 ^{1/2} »
Ioen throndzonn for hiemsogn	{ - 1 daler oc
	{ 2 ^{1/2} mc pening
Hesber thysk for slagxmaall	- 1 daaler
Amund Hemingsons dreng for eth slag aff	{ - 1/2 daler 2 ^{1/2}
ein halff kanne	{ Lodt Ssølf
Haluard poelssonn for 1 foyet hug	- 1 daler
Oluff matsen for eth foye slaag aff en øxe-	
hamer	- 1 ^{1/2} daler
Oluff fykere for eth kniiffsting	- 3 »
Anders amundson for eth foye hiemsogn	- 1 d. 1 ^{1/2} mch p.
Pelle skreder for huersethning	- 3 mch pening
Peer deken y Niels Lauretsons gord for eth	
slag aff sin mangell fiel	- 4 ^{1/2} » »
Oluff anderson paa Weduig for eth kniiff-	
sting	- 6 Lodt Ssølf

[s. 296]

Summa Lateriis

Daler — 16^{1/2}
Ssølf — 9^{1/2} lodth
Peningh — 11^{1/2} mck.

Amund y graffuenn for Lurckshog och	
Hiemsogenn	{ b 2 ^{1/2} daler
	{ 1 Lodt sølf och
	{ 1 ^{1/2} mch pening
Ein dreng paa Solberg for eth kniiffstingh..	b 3 daler oc 3 mch p.
Iens thomessons dreng for ein snwd aff ein	
oxehamer	- 1 » 12 s pening
Oluff peersson for han kjøpslo y forbodnne	
thiider	- 26 mch pening
Niels lauretsons dreng for slagsmaal.....	- 1 daaler
Ellingh bodsmand for han druck noghen	
Miødh wloffuendis	- 3 daler
Niels Ingwllson for slagxmaall	- 1 daler 1 ^{1/2} mc p.

Her Hans symensons dreng for eth kniff- sting	} b 2 daler
	{ 1 ¹ / ₂ mc pening
Groes dreng for eth slag aff ein halff kanne	b 3 daaler
Erick fiskere for eth Hordrag	- 1 meh pening
Ein encke for domroff	- 1 » »
Oluff koper slaager for eth Hordrag	- 12 s »
